

Edicija
S A V R E M E N I
Knjiga br. 37

Beograd, 2022.
prvo izdanje

Ilustracija na naslovnoj strani
JAVORKA ĐURIĆ ©

Ilustracija na poleđini korica
DRAGANA BUDIMIROVIĆ ©

Knjiga je štampana na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u skladu je sa svim važećim propisima Ministarstva zaštite životne sredine Republike Srbije.

Aleksandra Andelovski

To su
MOJI EKSERI

SLOVENSKO SLOVO

To su MOJI EKSERI

Aleksandra Anđelovski

Izdavač:

Slovensko Slovo
Dubljanska 10, Vračar
sloslovo@yahoo.com

Urednik izdanja:

Lena Markuš

Tehnički urednik i dizajn:

Dušan Todorović

Recenzent:

Vanja Nikolić

Korektura i lektura:

Redakcija

Štampa:

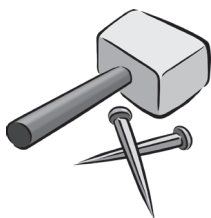
Art print

Tiraž:

500

ISBN 978-86-82488-00-2

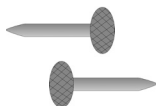
Beograd, 2022.

„Mrtva sam, ali sam dobro.“
Elena Ferrante (Mračna kći)

„Život je kao bombonjera.
Nikad ne znaš šta ćeš dobiti.“
Forrest Gump

Zahvalnica između redova...

*Želim da se zahvalim svima koji su u meni
probudili želju da napišem roman.*

Hvala svakoj osobi koja je prošla kroz moj život.

*Hvala onima koji su me voleli,
i onima koji me još uvek nesebično vole.*

Hvala onima koji nisu mogli da mi pruže ljubav.

I oni su me podučavali.

*Neka mi oprostite svi dragi ljudi ako ponekada nisam
umela da pokažem osećanja i ako sam bila gruba
bez razloga. Jer, i ja sam nečiji životni učitelj koji i sam uči.*

U budućnosti, hraniću više belog vuka unutar sebe.

Neka cveta ljubav, nada i velikodušnost.

Hvala porodici i prijateljima.

Bez vas ne bih mogla.

*mojoj
M i l i*

CARINA

„Molim vas, ispraznite džepove!“ – naredi carinik. Osetih teskobu, kao da mi je mali metalni teg smješten između grudne kosti i kičme. Izvadih grožđanu mast i neki stari izgužvani račun iz džepa, pa sramežljivo spustih na stočić.

„Prođite ponovo!“

Prođoh ponovo ali ponovo aktivirah alarm koji je zvučao haotično i neumoljivo. Istog momenta u moj potiljak, kao ekser, zakucao se strah. Baš kao da ga udara iskusna majstorska ruka, sve dublje i dublje. Cak, cak, cak... Glavu eksera je zakrivio, kako niko ne bi mogao da ga izvuče. Dok je oštri vrh tog dugačkog i hladnog predmeta prodirao u krhku armaturu moje naizgled čvrste pojave.

„Pogledajte da li imate nešto zakačeno, neki broš, zihernadlu. Proverite unutrašnje džepove.“

Pogledah pažljivo sve, ali ne pronađoh ništa što bi ometalo moj prolazak do mesta u avionu. Darko se beše veoma unervozio. Ljuštio je zanoktice sloj po sloj, sve dok nije došao do živog mesa. Nakon neuspešne potrage, podigoh ruke kao da se predajem.

NESPRETNI

Rodila sam se slučajno jedne januarske noći. Slučajno, kao kada vam se desi da se sapletete o ivičnjak ili proklizate na komadu leda u zimskim danima. Svakome ko je nespretan može to da se desi. Mama i tata su bili. Nespretni. Sećam se mog rođenja. A možda se i ne sećam, nego mi je baba toliko puta pričala o tom događaju, da sam ponekad mislila kako sam sve gledala svojim očima i pre nego što sam došla na ovaj svet. Flašicu mleka dobijala sam bez reda i plana, na prvo kmečanje, bilo kakav pokret ili grimasu, pa ubrzo izrastoh u bucmastu devojčicu. Baba je imala strah od gladi jer je preživela rat i siromaštvo. Na tavanu smo uvek držali solidne zalihe krompira,

---

džakove šećera i brašna, zlu ne trebalo. Džakovi su, po ivicama, nosili tragove mišijih zuba a pod tavana bio je prošaran belim šećernim tragovima. Spremanje hrane bila je najveća briga u babinoj i dedinoj kući. Glad se nije tolerisala. Pod našim krovom i miševi su bili siti.

Tata je prisustvovao mom odrastanju, ali samo u prvim godinama. Sećam se njegovog nežnog lica, koje su krasile lepe i prodorne plave oči. Bio je atletski građen i učtivo je govorio u kući, dok se napolju malo drugačije ponašao. Glasno se smejao. Ujutro je jedva savladavao novine velikih dimenzija, *Politiku* ili *Novosti* (ne sećam se najbolje). Dok je doručkovao četiri pogačice i pio pola litre jogurta, čitao je sportsku rubriku i ponekom psovkom negodovao članke suparničkog fudbalskog kluba. Nakon tog rituala oblačio se uz muziku, doterivao i odlazio negde do večernih sati. Uvek je mirisao lepo, a trag njegovog parfema u hodniku se zadržavao satima. Zanimalo me je gde ide, jer u to vreme nije imao posao, ali nisam nikada pitala.

Mama je bila zaposlena, pa sam je često zvala telefonom da pitam kada dolazi. Znala sam napamet svaki broj lokala, na kojem je mogu pronaći. Mrzela sam njeno radno vreme. Više mi se dopadalo kada je kod kuće i kada

radimo nešto zajedno. Pre odlaska na posao doterivala se dugo, iako je bila prirodno lepa i bez šminke. Zadržano sam je, razmaknutih usana, gledala, dok četkicom izvlači duge trepavice koje su nakon tih poteza delovale još raskošnije i gušće. Isticale su njene krupne i ponekad tužne oči.

Veći deo dana sam provodila sama ili čekajući roditelje da dođu. U tim trenucima usamljenosti društvo mi je pravila Mila. Ona je najbolje znala da popuni rupe oronulog emotivnog zida u meni. Nije ličila na druge babe. Nosila je džins visokog struka i klompe, a kosa joj je bila svezana u prosedi konjski rep. Imala je savršeno simetrično lice, sitne plave oči i žilavo telo od silnog posla u domaćinstvu. Često mi je dozvoljavala da spremam ručak sa njom i koristim pravi, pravcati nož. Nespretnim potezima sam sekla ostatke od namirnica, koje je ona koristila za supu. Učila me je finim pokretima, kako da opustim ruku i kako da ne odsečem prste:

„Vidis Saša, vrhove prstiju uvek malo savij na dole da oštrica noža klizi niz nokat. Čuvaj jagodice, bolne su kada krvare.“

Sekla sam pažljivo koru krompira, peteljke paradajza i korenje kupusa. Moj ručak je uvek bio od ostataka,

---

---

za bacanje. Tako sam učila da kuvam. Dodavala sam so i biber, krčkala na tihoj vatri, postavljala sto i na pragu kuće čekala dedu. Deda je bio krupan čovek, jakih ruku i nežnog glasa. Radio je na pijaci, pa je na posao odlazio rano ujutro a vraćao se oko podneva. Sa vrata je oduševljeno vikao: „Da vidimo šta li mi je to moja unukica danas skuvala?“

Sedao je za sto, i srkao kroz brkove moj ručak koji je imao ukus zemlje i gorkog korenja. Gledala sam ga u neverici dok je žvakao koru krompira i paradajza. Jednom prilikom stavila sam i lišće žive ograde. Pojeo je i zahvalio mi se. Danas pomišljam da li je onaj dijabetes dobio zbog mene? Da, možda je tu bolest dobio zbog ljubavi prema meni. A i zbog žive ograde.

Ubrzo, baba i ja rešismo da mu spremam samo ještive namirnice, kako bismo mu sačuvale živu glavu. Od tog dana, peteljke i otpaci završavali su u kanti za smeće.

Pitala sam je:

„Baba, da li mogu da uzmem koru, makar mačkama da skuvam?“

„Sine, to ne jedu ni mačke.“

„Ali deda jede?“

„Deda te voli, i otrov bi pojeo od tebe.“

VULKAN

Pored seckanja povrća, moje detinjstvo obeležio je i zvonki lepljivi kašalj. Mesecima i godinama parao je moje oteklo ždrelo i meki deo nepca. Uzduž i popreko. Konstantno sam iz pluća, pri izdisaju osećala ukus gnoja i slatunjavog belog sleza. Sve je mirisalo na sluz. Noge su mi tih godina bile teške, a usne grube i popucale. Ispoljile su nekakve izrasline u vidu vodenih plikova. Grizla sam donjim zubima gornju usnu sa namerom da je raskrvarim, i otklonim tu skorelu krastu. Doktor je rekao da je to herpes koji napada samo one sa slabim imunitetom.

Bolnica je postala moja druga kuća. Mrzela sam i nju, i taj osećaj nesigurnosti prilikom odvajanja od porodice. Histerisala sam i snažno lupala nogama po pločicama u čekaonici, dok su me majka i otac tešili i ubeđivali da je to za moje dobro.

„Tamo ne može nikome da bude dobro!“ – govorila sam potreseno.

Bejah prinuđena da odrastem pre vremena. Strah se uselio u moje biće, svaku njegovu poru i ćeliju. Puzao je niz vrat i lomio ključne kosti. Odomaćio se i udobno smestio u vilicu, koju sam stezala toliko jako da je pri zagrižaju pravila čudne zvuke. Nešto nalik pokvarenoj mešalici za beton, koja ponekad samelje veliki kamen i napravi taj zvuk preskakanja. Prk. Prk.

Još uvek se sećam ogromne sterilne sobe sa šest metalnih, belih kreveta i dvokrilnog prozora sa duplim staklima koji je gledao na visoku bolničku kapiju i zlatne šiljke na njenom vrhu. Danima sam sedela na uflekanom dušekiu i paralisana od straha čekala majku da dođe po mene. Zamišljala sam je kako stoji na vratima i govori mi:

„Idemo kući. Pakuj stvari. Vodim te odavde.“

Obroci, a pogotovo doručak, izazivali su mi nagon za povraćanjem. Metalne šolje. U šoljama vrela tečnost, koja je smrdela odvratnije od mojih pluća i herpesa. Na metalnom tanjiriću kriška sira i jedno jaje. Gledala sam u taj elipsasti jestivi komad i osećala njegov smrad unutar ljuske. Tih godina sve je smrdelo. Stezala sam vilicu pri svakom naletu tuge i bespomoćnosti. Prk, prk. Bejah još bolesnija u tom belom zatvoru, koji je bio za moje dobro.

Nikada se nisam plašila igala i velikih šuštavih boca sa kiseonikom, ali, izjedala me je panika od strogih medicinskih sestara koje mi nisu dozvoljavale da ustanem od stola dok ne pojedem sve iz poslužavnika. Zvuci njihovih klompi kroz hodnik svrstani su u najomraženiju melodiju koju sam ikada čula u životu. Dok sam nalete čudnih mirisa, koji su najavljivali ručak, rešavala njušenjem komada vate sa izvetrenim alkoholom.

Poseta je trajala jedan sat, uvek u vreme kada je mama bila na poslu. Ona bi dolazila nakon isteka tog vremena za posete, ali ponekad je nisu puštali da uđe. Čekala sam je na prozoru uvek u isto vreme, iako nisam imala sat, raspojasana i otekla od plakanja. Jednog popodneva, primetila sam da se približava kapiji, i istog momenta radost je okrečila turobne zidove sobe. Naslonila sam dlanove na staklo, neartikulisanim pokretima sam mahala i tako joj davala do znanja da jedva čekam susret i zagrljaj. Jedva sam čekala da joj pomirišem kosu. Primetila je moju siluetu na umazanom staklu, ali nije davala nikakve signale. Kao da je sunčeva svetlost pravila senku i delimično zaklanjala signalizaciju mojih ruku. Razgovarala je sa portirom dok sam ja pokušavala da dokučim dalji tok situacije, na osnovu njihovih pokreta tela i odmahivanjem

---

glave. Razmena reči ispred bolničke kapije odjednom mi je zaličila na žustru raspravu i u momentu kada je trebalo da uđe na kapiju, okrenula se i pošla u smeru ka autobuskoj stanici. Osetila sam plamteću vrelinu u grudima, koja se pela na gore, ka obrazima i očima. Ličila sam na vulkan koji se budi i preti da pokosi grad. Stegla sam palčeve u pesnice i lagano udarala u staklo, u nadi da će se predomisлити. Kako je ona nastavljala da hoda u istom pravcu, lupala sam sve jače ne mareći za okolinu i ishod. Zaustavila se, pokazivala mi je rukama da joj ne dozvoljavaju da uđe i da će doći sutra, malo ranije. Razumela sam taj nemi jezik iako nas je delilo ogromno dvorište i daljina. Ali, kao da je bilo kasno, i ruke, kao da više nisu bile moje. Udarale su sve jače i jače, dok na kraju nije zvonio ceo sprat pulmologije sinhronizovanom melodijom koju su proizvodili udarci mojih pesnica o staklo. Deca iz sobe prestravljena prizorom, pobegla su u hodnik. Rešila sam da se ne zaustavljam, rešila sam da slomim dupli prozor golim rukama, iskočim, i raspem se na bolnički plato kao kada baba izvrne umućena jaja na vreli tiganj.

Odjednom. Ššššš... Želela sam da završim tu agoniju čekanja. U stvarnost me je vratio vrisak dece i zvuk klompi, mnogo klompi, kako klepeću kroz hodnik. Sa vrata su

se krupne žene u belim mantilima bacile na moje sitno sedmogodišnje telo, i grubim potezima povukle u krevet. Pružala sam otpor.

– „Smiri se, smiri se derište, povredićeš se!“

Nisam imala nikakve šanse protiv njih. Bile su velike i znale su kako da na najbrži i najbezbolniji način sprovedu disciplinu unutar tih zidova. Dale su mi do znanja gde mi je mesto i šta me čeka ako budem pravila nered, navodeći drugu decu sličnom ponašanju. Moj glas je ostao negde u grlu, zaglavljen kao miš u vezanoj kesici. Koprcao se, ali nije mogao da izađe. Nista. Ni jedan samoglasnik da isprati divlje ponašanje. Jednostavno sam zanemela.

Probudih se vezana. Zglob jedne ruke zavojem je bio vezan za naslon kreveta, dok je skočni zglob sa nekoliko čvorova bio osiguran za donji deo kreveta. Mogla sam samo glavu da podignem. Osmotrla sam vulkan, koji je bio ugašen. Osmotrla sam ostatke od pepela. Devojčice su me zabrinuto posmatrale izdaleka kao kakvog divljeg psa u kojeg ne smeju imati poverenja, ali im je zanimljiv i potajno mu se dive. U očima im videh sažaljenje, ali su se plašile da na glas izgovore ono što misle. Bile su neme i sklanjale su pogled. Spustila sam glavu na jastuk

---

da odmorim vrat. Gledala sam u požuteli plafon i mirila se sa stvarnošću, kao i činjenicom da ću još dugo ostati u bolnici. Reših da sarađujem kako bih bila odvezana i kako bih povratila stare aktivnosti, možda izlazak u dvorište.

PRAVILA

Pravila bolnice behu kratka i jasna. Ponašaj se kulturno, u suprotnom ti se ne piše dobro. Nakon buđenja u šest ujutru, osim ako ne ležiš u šok sobi, zatežeš krevet i sređuješ lične stvari. Brišeš oguljeni kredenac pored kreveta, umivaš se, ideš na doručak a zatim na terapiju. Slatkiše koje ti je donela porodica predaješ glavnoj i najstrožoj sestri. Ona to odnosi u svoju sobu, pa kasnije deli deci koja nemaju roditelje ili žive daleko i nemaju posete. Pošteno. Ponekad me je samo hvatao osećaj panike, jer jaje i mleko za doručak znače da moram pribeći kesi sa slatkišima, kako ne bih ostala gladna i kako bih preživela.

U bolnici ostaješ najkraće petnaest dana. Nakon sedmog dana, ako se učtivo ponašaj, dobijaš neke privilegije

kao što je izlazak u dvorište sa vaspitačicom. Desetog dana se uvode vežbe, na koje odlaziš između prvog i drugog obroka. U toj velikoj i sterilnoj sali u prizemlju, sa pohabanim braon strunjačama, uvek je bilo za nekoliko stepeni hladnije nego na spratu gde smo ležali. U jednom delu prostorije stajali su kabasti stolovi za drenažu, koji su mi ledili krv u žilama. Izgledali su nezgrapno i visoko iz moje perspektive. Nisam znala da se popnem na isti, tako da mi je uvek neko pomagao. Bilo me je sramota zbog nedostatka veština i spretnosti. Ležala sam na tom stolu, glavom okrenutom na dole tako da zauzima nižu poziciju od nogu, i zamišljala da se spuštam niz dugačak tobogan. Naglavačke. Zatvarala sam oči dok je fizioterapeut šakom udarao moja leđa, tako snažno da sam kasnije iskašljavala delove sopstvenih pluća. Ponekada i sukrvicu. Sledeća stanica su bile vežbe u parteru, na ledenim kožnim strunjačama. Valjali smo se u pižamama, bosih nogu a ponekada smo radili položaje sa motkama u rukama, koje otvaraju grudni koš i ispravljaju leđa. Za astmatičare je bitno držanje tela. Dešavalo se da dobijem po koji udarac, da nečija motka zaluta do mog potiljka ili rebara. Nisam se žalila, niti pravila galamu jer su staloženost i strpljenje bili moji novi

---

saučesnici koji su vodili do izlaza iz bolnice. Radila sam vežbe uredno, iako sam ih mrzela jer nisu imale smisla.

Mrzela sam i bolničke bube. Ustvari, njih sam se plašila više od glavne sestre i drenaže zajedno. Drenaža je trajala deset minuta. Glavna sestra je dolazila svakog drugog dana, samo pre podne. Bube su ostajale celu noć. Uveče, kada se ugase sva svetla, izlazile su iz slivnika od lavaboa. Vodile su svoju decu, prijatelje i rođake u urednim kolonama, kao mi kada izlazimo napolje sa vaspitačicom. Minijaturnim i lepljivim nogama migoljile su uz šipku zardalog kreveta, sve do dušeka. Najhrabrije su se odvaživale i na korak dalje. Uvlačenje pod čaršav. Osluškivala sam njihove korake. Zvučali su kao *Bahova peta sinfonija*: da-da-da-DAM, da-da-da-DAM. Mešavina straha, užasa i poštovanja. Njihov jedini neprijatelj je bilo svetlo, koje je na moju žalost moralo da se ugasi u devet časova. Od tih malih i žutih bića, traume su ostale duže nego bilo koje druge. Tanki i dugački rogovi, često me i danas miluju u snovima.

Na ovom mestu sam naučila da gutam suze i da ne izražavam osećanja. Na ovom mestu sam otupela kao stara sekira, koja je posekla šumu veličine Sibira. Na ovom mestu sam padala i uzdizala se mentalno, istražujući

najdelotvornije mehanizme preživljavanja. Na ovo mesto sam se vraćala svake godine u isto vreme. Nekada i češće. Skrivala sam osetljivost, ćutala, tajila tugu i učila nove pacijente kako da im brzo prođe vreme, kao i kako da sakriju hranu koju ne pojedu. Sećam se devojčice koja je cele noći plakala za mamom i čekala je na prozoru da dođe. Ponavljala je kako će stići upravo sada, sada, sada...

Rekoh joj:

„Neće niko doći po tebe. Noć je.“

„Hoće, mama će doći. Obećala mi je.“

„Neće doći, lažu sestre. Bolje probaj da odspavaš malo i da se odmoriš, a ujutro ćeš videti da sam bila u pravu.“

Rasplakah je, još glasnije i tužnije. Ne podigoh se da je utešim, već je pustih da se u suzama uspava kako bi očvrsnula. Tupim grcanjem je uspavala pred zoru i mene i sebe. Ujutro mi se zahvalila što je nisam lagala, i pitala me je da budemo prijateljice. Pozvah je na moj krevet i pomogoh joj da se popne na visoki dušek.

„Mina, jel' znaš šta je to lopovski?“

„Ne.“

„Napraviću ti stepenik od mojih dlanova. Staviceš tu nogu i popećeš se na krevet. Važi?“